

Я опинився в скрутному становищі; треба було терміново їхати; важко хворий чекав на мене в селі, віддаленому на десять миль; сильна снігова хуртовина виповнювала великий простір межі мною й ним; легкий візок на високих колесах, саме такий, що придатний для сільських доріг, я мав; загорнувшись у хутро, з торбинкою для інструментів у руках, я стояв на подвір'ї, готовий у дорогу; але не було коня. Мій власний кінь у висліді перенапруження цієї холодної зими сконав минулої ночі; моя служниця бігала тепер по хатах, щоб у когось позичити коня; але на це не було жадної надії; я знав це і, дедалі більше засипуваний снігом, дедалі невороткіший, даремно стояв і чекав. На воротях з'явилася дівчина, помахуючи ліхтарем, сама; звичайно ж, хто позичив би тепер коня на таку подорож? Заклопотаний і розгублений, я мимохідь ударив носакон у струхлявілі двері давно не вживаного свинюшника. Вони відкрилися й захиталися на завісах сюди й туди. Звідти пішло тепло й дух, наче б від коней Каламутний стаєнний ліхтар хилитався всередині на мотузку. У низенькому хлівчику, зігнувшись у три погібелі, сидів якийсь чоловік і уп'явся в мене синіми очима.

— Накажете запрягати? — запитав він, виповзаючи навкарачки.

Я не знав, що відповісти, й лише схилився, щоб роздивитися, що там ще було в хліві. Служниця стояла поруч.

— Чоловікові й не в голові, що за речі трапляються на його власному обійсті,— сказала вона, і ми обоє засміялися.

— Агов, брате, агов, сестро! — вигукнув конюх, і двоє могутніх коней, притиснувши ноги до черева й схиливши наче карбовані голови, як то роблять верблюди, виграючи підтягнутими боками, ледь-ледь одне за одним протиснулися через отвір дверей. Але вони випросталися відразу й стали на ноги. Їх лискуча шерсть диміла густою парою.

— Допоможи йому,— сказав я, і слухняна дівчина поспішила подати конюхові упряж. Та ледве вона підійшла до нього, як той обхопив її й припав до її обличчя своїм. Дівчина скрикнула, втікаючи до мене; на її щоці червоними рубцями відбилися два ряди зубів.

— Гей ти, тварюко! — скрикнув я з обурення. — Захотів скоштувати нагая? — Але відразу похопився, що це ж чужинець, я не знаю, звідки він узявся мені на допомогу, коли всі відмовилися. Наче б збагнувши мої думки, він не надав значення моїм погрозам, лише обернувся до мене, все ще пораючися коло коней:

— Сідайте,— сказав він, і справді: все було готове. Такою гарною паровицею, я це відразу помітив, мені ще не доводилося їздити, і я радо сідаю.

— Але правити кіньми буду я, бо ти не знаєш дороги,— мовив я.

— Звичайно,— відповів він. — Я й не думаю їхати, а лишуся з Розою.

— Ні! — скрикнула Роза і в страшному передчутті своєї неunikненної долі побігла в хату; я почув, як загримів ланцюг, накинений нею на двері, як клацнув замок; я бачив ще, як вона пробігла передпокоєм і далі кімнатами, скрізь гасячи світло, щоб надійно сховатися.

— Ти поїдеш зі мною,— сказав я конюхові,— або я відмовляюся від подорожі. Мені й не в думці платити тобі за цю подорож дівчиною.

— Давай! — вигукнув він; ударив у долоні, і мій візок підхопило, як тріску на бистрині; ще я чую, як тріщать і розлітаються на скалки двері мого дому під ударами конюха, а вже рівномірний пронизливий свист глушить мої почуття, забиваючи очі й вуха. Але й це лише на одну мить, бо наче б безпосередньо перед моїми ворітьми відкривається подвір'я мого хворого, і я вже прибув; спокійно зупинилися коні; хуртовина уляглася; усе освітлене місяцем; батьки хворого вибігли з хати; його

сестра за ними; мене наче виносять з візка; я не розумію їх плутаних пояснень; у кімнаті хворого нема чим дихати; димить потріскана піч; я хочу відкрити вікно, але спочатку мушу оглянути хворого. Худий хлопець — температура нормальна, не висока й не низька, очі порожні — підводиться з під ковдри без сорочки, кидається мені на шию й шепоче до вуха:

— Докторе, дозвольте мені вмерти.

Я оглядаюся; ніхто цього не чув; батьки стоять, схиливши голови, й чекають мого вироку. Я відкриваю свою торбинку й вибираю інструменти; хлопець весь час мацає мене з ліжка рукою, щоб нагадати мені про своє прохання; я дістаю пінцет, перевіряю його при світлі свічки і кладу його назад. "Так,— думаю собі цинічно,— в таких випадках приходять на допомогу боги, посилають потрібного тобі коня, у поспіху додають ще одного, а поверх того докидають і конюха". І щойно тепер пригадую Розу; як бути, як урятувати її, як я витягну її з-під того конюха, бувши за десять миль від неї, з непогамованими кіньми в моєму візку? Ці коні якось послабили посторонки; не знаю, яким способом відчинили знадвору вікно; обоє простягають голови в хату і, не зважаючи на вигуки родини, оглядають хворого. "Негайно ж їду додому",— вирішую я, наче б коні кликали мене в дорогу, але дозволяю, що сестра, якій здається, що я запаморочений спекою, зняла з мене хутро. Переді мною ставлять склянку рому, і старий поляпує мене по плечі, вважаючи, що така велика жертва дає йому право на панібратство. Я похитую головою; від тупоголовости старого мене нудить; тільки з цієї причини я відмовляюся пити. Мати стоїть коло ліжка і припрошує мене туди; я піддаюся і тимчасом як один кінь рже, задравши голову до стелі, прикладаю свою голову до грудей хлопця, який здригається від дотику моєї мокрої бороди. Підтверджується те, що я й так знав: хлопець здоровий, хіба що з легким недокрів'ям, мати занадто перепоює його кавою, але він здоровий, і найліпше було б носакон вибити його з ліжка. Але я не уліпшувач світу й лишаю його лежати. Я призначений сюди з повіту й виконую свої обов'язки, як можу, навіть більше, ніж можу. Хоч мені й погано платять, я завжди готовий допомогти бідному. А тут ще клопіт

мені з Розою. Хай хлопець має рацію, але. й мені пора вже вмерти. Що я маю тут робити цієї нескінченної зими! Мій кінь сконав, і немає нікого в селі, щоб позичив свого. Мушу діставати коней з свинюшника; якби випадком цих коней не було — хоч їдь на свинях. Он воно як. Я киваю сімейству. Вони нічого цього не знають, а якби й дізналися — не повірили б. Рецепти виписувати легко, але поза тим порозуміватися з людьми важко. Ну що ж, тут був би й кінець моїй візиті, мене потурбували ще раз без потреби, але я до цього звичний, користуючися моїм нічним дзвінком, мордує мене весь повіт, а цього разу довелося мені навіть поступитися Розою, тією милою дівчиною, якої я роками не помічаю, хоч вона живе в моєму домі,— це занадто велика жертва, і я мушу найвишуканішими способами гамувати себе, щоб не кинутися на цю родину, яка при всьому бажанні не може повернути мені Розу. Коли ж я закриваю свою торбинку і даю знак, щоб подали мені хутро, тимчасом як родина стоїть і чекає — батько принохується до склянки рому, яку тримає в руках, мати, видимо, дуже розчарована — але чого хочуть від мене ці люди? — з сльозами на очах кусає губи, а сестра розмахує наскрізь просякнутим кров'ю рушником,— у мене прокидається сумнів: а може, хлопець і справді хворий? Я підходжу до нього, він усміхається до мене, наче б я підносив йому найсмачнішої юшки,— леле, знову заржали обоє коні; можливо, їх ржання визначене вищими силами, щоб улегшити мені оглядини хлопця — й от я помічаю: так, хлопець хворий. З правого боку в нього, на рівні кульші, відкрилася рана завбільшки з долоню. Рожева посередині і поволі світліша під краї, з дрібнозернистою тканиною й нерівномірними клаптями загуслої крові, вона зяє, як рудня, вивернута наверх. Так виглядає з віддалі. А зблизька ще складніше. Дивлячися на таке, мимоволі свиснеш. Хробаки завбільшки з мій мізинець; рожеві самі з себе та ще й закривавлені, звиваються вони, тримаючися ніжками глибини рани й підносячи вгору білі голівки. Бідний хлопче, тебе ніщо не врятує. Я знайшов твою велику рану; ця квітка в тебе на боці — твоя загибель. Родина щаслива, вона спостерігає мене при ділі; сестра говорить про це матері, мати батькові, батько кільком гостям, що навшпиньки балянсують розпростертими руками, входячи в місячному світлі у відкриті двері.

— Ти врятуєш мене? — шепоче, схлипуючи, хлопець, вражений жахливим виглядом хробаків у своїй рані.

Такі люди в моїй місцевості. Завжди вимагають від лікаря неможливого. Стару віру вони втратили; священик сидить дома і рве на шматки своє церковне одіння, одне за одним; а лікар мусить зробити все своїми делікатними руками хірурга. Що ж, як хочете: я не набиваюся, хочете мене принести в жертву — можете робити й це зі мною; чого кращого чекати мені, бідному сільському лікареві, що втратив свою служницю? Вони сходяться, родина й старшина села, і роздягають мене; шкільний хор з учителем на чолі стоїть перед хатою й співає зовсім простеньку мелодію на слова:

Роздягніть його, й він вилікує,

А не вилікує, убийте його!

Бо він же лікар, він тільки лікар.

Й от мене роздягнули і я, перебираючи пальцями бороду, дивлюся на цих людей, похиливши голову, я опанував себе, почуваю перевагу над ними й тішуся своєю перевагою, хоч ніщо мене не врятує, бо вони беруть мене за ноги й голову й несуть у ліжко. Під стіну, з того боку, де рана, кладуть мене. Потім усі виходять з кімнати; двері зачинені; пісня змовкає; місяць укритися хмарою; мені тепло під ковдрою; тінями похитуються кінські голови в віконних отворах.

— Знаєш що? — шепоче мені хлопець,— я тобі майже не вірю. Ти також чимось прибитий і не тримаєшся на ногах. Замість допомагати, ти стиснув мене на моєму смертному ложі. Найлюбіше я видряпав би тобі очі.

— Правду кажеш,— відповідаю я. — Але ж я лікар. Що маю робити? Повір, що мені теж важко.

— І цим вибаченням я мушу вдоволитися? Атож, мушу, звичайно. Завжди мушу з усім миритися. З цією чудовою раною з'явився я на світ; це єдине, що я маю.

— Юний друже,— відповів я,— твоя помилка в тому, що ти нічого не бачиш навколо. Я, той, що оглядав усіх хворих навколо, кажу тобі: твоя рана не така вже й страшна. Два удари гаком під гострим кутом. Багато є таких, що підставляють свої боки і ледве чують удари сокири в лісі, поминаючи ті, що близько коло них.

— Це справді так чи ти обдурюєш мене в запамороченні?

— Це правда так, можеш узяти, йдучи туди, слово чести сільського лікаря.

І він узяв його й змовк. Але тепер надійшов час подумати про свій рятунок. Ще стояли вірні коні на своїх місцях. Одяг, хутро й торбинку з інструментами легко було зібрати; з одяганням я не хотів марнувати часу, якщо коні помчать з такою самою швидкістю, як і сюди, я ніби перескочу з цього ліжка в своє. Слухняно відступив один кінь від вікна; я кинув свій клунок у візок; хутро полетіло задалеко і зачепилося лише одним рукавом за якийсь гак. Добре й так. Я скочив на коня. Упряж теліпається, коні ледве зв'язані одне з одним, візок хилитається сюди й туди, хутро тягнеться по снігу.

— Давай! — кажу я, але де там; повільно, як німічні старики, плуганимося ми по сніговій пустелі; довго ще супроводить нас нова, але вже запізнiла дитяча пісня:

Радуйтеся, пацієнти,

Лікаря покладено до вас у ліжку!

Так я ніколи не доїду додому; пропала моя квітуча практика; мій наступник обікраде мене, хоч і даремно, бо він не зможе мене замінити; у моєму домі лютує огидний конюх; Роза в його владі; мені страшно про це й думати. Голий, виставлений на мороз цього страшного віку, на земному возі з неземними кіньми, волочуся я, стара людина, не знати де. Моє хутро волочиться позад візка, але я не можу його дістати, і ніхто з тієї верткої наволочі моїх пацієнтів не поворухне й пальцем. Ошуканий! Ошуканий! Раз пішов на поклик фальшивого нічного дзвінка — і все назавжди втрачене.